

УДК 35.088:004:37

**В. Гарасим,
Г. Дзяна**

ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Зазначено, що в системі освіти склалися основні напрями застосування в навчальному процесі інформаційних технологій з використанням автоматизованих систем і комплексів, освоєння інформаційних технологій з орієнтацією на подальше застосування в професійній діяльності, з підвищенням творчої складової навчальної і дослідницької діяльності тощо. Обґрунтовано, що саме тому електронне навчання у сфері професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади потрібно спрямовувати на розвиток навиків інтелектуальної діяльності, уміння розробляти та приймати управлінські рішення.

Ключові слова: державна освітня політика, професійна підготовка, управлінський персонал органів публічної влади, електронне навчання, інформаційні технології, інформатизація освіти, дистанційне навчання.

Інтенсивний розвиток інформаційних технологій у сучасних умовах набуває ознак глобальної інформаційної революції. Продовжується формування фундаментальної залежності життєдіяльності особистості, суспільства і держави від обміну інформацією, надійного функціонування інформаційних та телекомунікаційних систем.

Глобалізація інформатизації призводить до принципових змін у галузі науки, культури та освіти. Становлення інформаційного суспільства вимагає забезпечення адекватності освіти динамічним змінам, збільшеному обсягу інформації, стрімкому розвитку нових інформаційних технологій. На зміну парадигми “підтримуючої” або “просвітницької” освіти прийшла інноваційна парадигма освіти, найважливішою складовою якої стала ідея “освіти протягом всього життя”, або безперервна освіта [1].

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні розкрито обов’язок держави щодо забезпечення основних напрямів діяльності освітніх установ, наголошено на національному характері освіти і виховання, рівних можливостей для здобуття якісної освіти, накреслено шляхи забезпечення безперервності освіти, навчання протягом життя, наголошено на необхідності застосування сучасних інформаційних технологій в освіті [2]. Досягти цих цілей, зокрема, передбачається шляхом впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, широкого запровадження та розвитку дистанційної освіти; доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Таким чином, мета державної політики в галузі освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, які будуть ефективно працювати і навчатися протягом життя,

зберігати й примножувати цінності національної культури і громадянського суспільства, розвивати й зміцнювати незалежну, демократичну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти.

Різні аспекти застосування нових інформаційних технологій у сфері професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади розглянуті у працях В. Бабича, В. Гриценка, А. Довгялла, В. Кайміна, В. Монахова, І. Підласого, Г. Фролової, Р. Хмелевського, Т. Габай, І. Катищева, В. Новікова, Н. Тализіної.

Однак, незважаючи на потужний науковий доробок вчених у межах окресленої тематики, все ж є підстави констатувати, що застосування нових інформаційних технологій у сфері професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади як цілісна проблема досі, виступаючи предметом аналізу та досліджень, фактично залишає простір для ґрунтовної роботи.

До останнього часу навчальний процес мав здебільшого інформативне спрямування. Його метою було надання фахівцям певної інформації. В умовах швидкого зростання обсягу інформації означена мета стає недосяжною. У межах навчального процесу неможливо передати весь обсяг інформації. Інформація швидко застаріває. Тому особливої актуальності в навчанні набуває не передача інформації, а розвиток певних якостей особистості фахівця, що допоможуть йому в самостійному пошуку необхідної інформації, її опрацюванні й використанні. Активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх професіоналів органів публічної влади на заняттях інформаційних дисциплін засобами комп'ютерної техніки та технологій повніше відповідає вимогам сучасності в підготовці професійно компетентного персоналу для державної служби та органів місцевого самоврядування [3].

Виходячи із реалій сьогодення, найважливішими завданнями інформатизації освіти мають бути:

- підвищення якості підготовки фахівців на основі використання в навчальному процесі сучасних інформаційних технологій;
- застосування активних методів навчання, підвищення творчої та інтелектуальної складових навчальної діяльності;
- інтеграція різних видів освітньої діяльності;
- адаптація інформаційних технологій навчання до індивідуальних особливостей слухачів навчальних закладів;
- розробка нових інформаційних технологій навчання, що сприяють активізації пізнавальної діяльності, і підвищення мотивації на освоєння засобів та методів інформатики для ефективного застосування в професійній діяльності;
- удосконалювання програмно-методичного забезпечення навчального процесу;
- забезпечення наступності і безперервності в навчанні;
- впровадження інформаційних технологій навчання в процес спеціальної професійної підготовки фахівців різного профілю, зокрема й фахівців органів публічної влади.

Запровадження сучасних інформаційних технологій у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики. На державному рівні вже усвідомлено, що Україна залишиться на другорядних позиціях і не зможе використовувати новітні інформаційні технології, зокрема і в освіті, якщо не буде

державного сприяння розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет [4].

Одним із перших кроків у цьому напрямі став Указ Президента України “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” № 928 від 31.07.2001 р. [5]. Створення інфраструктури для надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам інформаційних послуг із використанням мережі Інтернет, на жаль, нині відбувається досить повільно.

Відповідно до Закону України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” на сьогодні необхідно підвищити рівень комп’ютерної та інформаційної грамотності державних службовців, провести їх періодичну атестацію і заохочувати працівників, які активно використовують інформаційні технології у професійній діяльності [6].

Основні тенденції розвитку українського суспільства ставлять інформатизацію суспільного життя, державного управління, професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади у ряд викликів сучасності. Поступово відбувається перехід у навчальному процесі на переважне використання електронного навчання.

До Закону України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” ввійшли основні стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, а саме:

- прискорення розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних ІКТ в усі сфери суспільного життя, в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров’я, освіти, науки, культури;

- використання ІКТ для вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади і фізичними та юридичними особами;

- забезпечення комп’ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості [7].

Незважаючи на досягнення освіти, вона ще недостатньо забезпечує потрібну якість. Чимало випускників вищих навчальних закладів не досягли належного рівня конкурентоспроможності на ринку праці. Це зобов’язує детальніше аналізувати тенденції в світовій та європейській освіті [8]. Необхідність якісної й ефективної професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади в умовах зміни соціально-економічних чинників розвитку суспільства передбачає пошук нових форм і методів організації навчального процесу, застосування прогресивних технологій навчання.

Щодо останніх завдань уряду, то потребують дослідження та вирішення проблеми, що вже виникли при підвищенні рівня професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади, зокрема рівня їх комп’ютерної та інформаційної грамотності у процесі навчання з використанням новітніх інформаційних технологій, удосконалення навчання з використанням нових досягнень у сфері інформаційних технологій.

На виконання завдань Державної програми “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006 – 2010 рр., затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 1153 від 07.12.2005 р., Програми розвитку державної служби на 2005 – 2010 рр., затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 746 від 08.06.2004 р. [9] щодо підготовки кадрів нової формації в галузі управління і виробництва, багатьох інших програмних та нормативних документів у Національній академії державного управління при Президентові України, інших наукових та навчальних закладах, які працюють у галузі “Державне управління”, а також самостійно в органах державної та виконавчої влади України, проводяться роботи щодо впровадження засобів інформатизації діяльності державної служби, підвищення ефективності роботи державних службовців шляхом створення інформаційних баз даних, баз знань, впровадження технологій дистанційного навчання для підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та онлайн-консультування для підвищення ефективності їх повсякденної діяльності.

На думку А. Журавльова [10], національним проектом має стати створення Національної електронної бібліотеки, яка об’єднає освітні, наукові, університетські, музейні ресурси в єдину мережу.

Водночас доцільно зазначити, що ці розробки та напрацювання загалом в країні мають дещо еkleктичне спрямування, і хоча майже кожне окреме відомство чи організація має власні, іноді дуже суттєві, досягнення, для поєднання наявних інформаційних ресурсів не вистачає і адміністративних, і фінансових ресурсів.

Багато баз даних, або баз знань, або мережевих навчальних ресурсів, є доступними лише для невеликої кількості державних службовців через технологічні чи організаційні обмеження, часто відбувається неефективне використання або дублювання вже наявних ресурсів.

Формування культури управління в управлінському персоналі органів публічної влади в Україні тісно пов’язане зі створенням спеціалізованих Інтернет-порталів та електронним управлінням віртуальними середовищами [11].

Традиційні методи зберігання та поширення інформації та знань стають малопродуктивними у силу величезного обсягу різноманітної, часом протилежної за змістом інформації. Розуміння того, що сучасні вміння накопичувати знання, передавати їх та удосконалювати можуть стати визначальним чинником успіху системи професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади.

До основних проблем у зазначеному процесі можна віднести:

- відсутність мотивації до обміну знаннями;
- відсутність доступу до інформації про існуючі кращі системи професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади;
- у мережі Інтернет існує величезний масив корисної інформації для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, але він є несистематизованим, відсутні посилання на її джерела або носії.

Розробка та здійснення заходів щодо удосконалення інформаційного та науково-методичного забезпечення навчального процесу професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади є важливою складовою реалізації державної кадрової політики.

Використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі дає можливість якісно проводити професійну підготовку управлінського персоналу органів

публічної влади без відриву від основного місця роботи з максимально позитивним результатом щодо конкретного напрямку роботи.

Професійна підготовка управлінського персоналу органів публічної влади за допомогою електронного навчання спрямована на створення цілісної та гнучкої моделі навчання, яка включає як звичайну, так і дистанційну форму навчання, базується на таких принципах:

- врахування потреб навчання та специфіки аудиторії у навчальних матеріалах;
- легке пристосування до індивідуальних потреб слухача;
- можливість розробки слухачем власної навчальної траєкторії;
- прості для використання елементи самопідготовки та самооцінки;
- активне спілкування та співпраця, орієнтовані на вивчення досвіду, генерування ідей, здійснення практичних дій та їх оцінка;
- поєднання навчального контенту та практики;
- наявність переліку існуючих навчальних джерел, які висвітлюють проблему, щоб оговорюється, з різних позицій;
- самовдосконалення у використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- стимулювання мотивації та ініціативи слухача для досягнення навчальних цілей, виконання завдань, набуття компетенцій.

У квітні – червні 2012 р. Державним фондом сприяння місцевому самоврядуванню в Україні спільно зі Швейцарсько-українським проектом “Підтримка децентралізації в Україні” DESPRO реалізований курс дистанційного навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування у рамках Всеукраїнського конкурсу проектів і програм розвитку місцевого самоврядування на платформу “Спільнота практиків: інновації в місцевому самоврядуванні” [12]. Отримані результати, а також напрацьований досвід під час проведення дистанційного навчання дали змогу підготувати окремі рекомендації для організаторів подібних курсів дистанційного навчання, які можна використовувати як органам влади, так і навчальним закладам, які здійснюють професійну підготовку управлінського персоналу органів публічної влади.

По-перше, перед початком реалізації дистанційного курсу його учасникам (як слухачам, так і викладачам) рекомендується пройти курс “Основи електронного навчання”, під час якого учасники мають набути навиків використання інструментарію дистанційного навчання в якості студента і викладача, вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для забезпечення якості навчального процесу. У програмі зазначеного модуля, який можна організувати на базі центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, для викладачів доречно також розглянути теми:

- рівень фахових знань викладачів щодо організації навчального процесу за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- знання сучасних технологій навчання, опанування психолого-педагогічними особливостями навчального процесу, рівнем особистого досвіду діяльності у цьому напрямі;
- знайомством із інформаційно-комунікаційними технологіями, дидактичними особливостями сучасних інформаційних технологій та телекомунікацій у дистанційному навчанні;

– робота з віртуальними навчальними середовищами. Програмне забезпечення дистанційного курсу. Призначення віртуальних навчальних середовищ. Критерії оцінки.

По-друге знати інструментарій, психолого-педагогічні та управлінські підходи в дистанційному навчанні.

Дистанційний курс, з точки зору використання інформаційних програмних засобів, має бути доступним для слухача будь-де і будь-коли. Змістова складова повинна бути адаптованою до можливостей педагогічних технологій у дистанційному навчанні, використання різних методів і засобів навчання, зокрема активних для досягнення цілей вибраної викладачем стратегії навчання. Інформаційно-комунікаційні технології, різноманітні програмні засоби беруть на себе функції доставки і збереження інформації, а забезпечення спілкування є платформою для формування навчального середовища. Але на зміст, результат навчання насамперед впливають педагогічні підходи, орієнтовані на потреби слухача, на обмін найкращими практиками, на спільну розбудову знань і набуття компетенцій.

При розробці дистанційного курсу необхідно враховувати існуючі психолого-педагогічні теорії навчання з їх методами, засобами тощо. Найчастіше це буде їх комбінація, що даватиме змогу побудувати ефективнішу стратегію навчання.

Дистанційний курс – це комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених і доставлених за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій.

Дистанційний курс має бути чітко спроектований, тобто мати структуру, що сприяє створенню умов для навчання у діяльності та співробітництві. Обов'язковими елементами у загальній структурі дистанційного курсу є:

– “Інформаційна сторінка” – інформаційна сторінка курсу (презентація курсу), що відкрита для всіх бажаючих, з метою інформування їх про цілі і завдання курсу, очікувані результати та аудиторію для реєстрації;

– “Організатори курсу” – організації, які є провайдерами такої форми навчання і відповідальні за ефективність навчального процесу;

– “Автори курсу” – сторінка, яка відкрита для всіх бажаючих та характеризує викладачів як особистостей;

– “Тьютор” – відкрита сторінка для сіх бажаючих та характеризує викладачів, які будуть проводити навчальний процес, допомагати учасникам досягати навчальних цілей, стимулювати спілкування;

– “Учасники курсу” – сторінка відкрита лише для зареєстрованих на курс учасників;

– “Новини курсу” – відкрита сторінка для всіх бажаючих;

– “Програма курсу” – сторінка містить основні складові курсу і відкривається лише для слухачів курсу, допущених до навчання;

– “Головна сторінка модуля (тижневого заняття)” (типова для всіх модулів) – відкривається лише для студентів, допущених до навчання.

Одне з головних завдань у дистанційному навчанні – організувати спілкування в групі. Для цих цілей використовується електронна пошта, список розсилки, внутрішньокурсові пошта та форум. У перший же день занять необхідно впевнитись, що всі вони працюють, а робота з ними не викликає проблем у слухачів.

Електронне навчання у сфері професійної підготовки – це відрита та прозора система знань, що передбачає активне спілкування, обмін досвід, співпрацю за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Така форма навчання

дає свободу вибору місця, часу та темпу навчання. Дистанційне навчання забезпечує високу якість навчання і дає можливість гармонійно поєднувати навчання, професійну діяльність та повсякденне життя.

Електронне навчання та сучасні інформаційні технології, стаючи основою процесу інформатизації освіти в країні, дають змогу вирішити важливі питання у професійній підготовці управлінського персоналу органів публічної влади, а саме:

- інтеграцію різних видів діяльності (навчальної, навчально-дослідницької, методичної, наукової, організаційної) у рамках єдиної методології, заснованої на застосуванні інформаційних технологій;
- розробку новітніх, перспективних засобів, методів і технологій навчання з орієнтацією на розвиваючу, випереджальну та персоналізовану освіту;
- поліпшення якості навчання за допомогою більш повного використання швидкодоступної інформації;
- підготовку учасників освітнього процесу до їх професійного становлення і життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства;
- підвищення ефективності навчально-пізнавального процесу на основі індивідуалізації та інтенсифікації;
- досягнення необхідного рівня професіоналізму в оволодінні засобами інформатики та обчислювальної техніки;
- підвищення професійної компетентності і конкурентоздатності управлінського персоналу органів публічної влади.

Електронне навчання у сфері професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади потрібно спрямовувати на розвиток навиків інтелектуальної діяльності, уміння розробляти та приймати управлінські рішення. Воно повинно поєднуватися з такими прогресивними освітніми технологіями:

- проектним навчанням, яке передбачає самостійне обрання теоретичної проблеми, її вирішення, кінцевий результат, готовий до впровадження та його презентацію. Він може бути індивідуальним, парним та груповим;
- кооперативним навчанням – створення малих груп, які працюють за розробленою викладачем схемою, кожна над своєю частиною спільного завдання, виконання якого об'єднаними зусиллями всіх груп створює загальну картину проблеми та її вирішення;
- модульним навчанням – забезпечується через створення пакету науково-адаптованих програм для індивідуального вивчення, що забезпечує навчальні досягнення слухачів із різним рівнем попередньої підготовки;
- навчанням у співробітництві – спільне навчальне дослідження, результатом якого є співпраця слухачів, колективне конструювання та впровадження отриманих знань;
- інтерактивними технологіями – передбачають активну взаємодію всіх слухачів у малих групах, де відбувається розподіл ролей, чітке виконання обов'язків учасників груп;
- ігровими технологіями: імітаційні ігри, що відтворюють діяльність органу влади; операційні ігри допомагають відпрацювати виконання певних дій; рольові ігри дають змогу відпрацювати тактику поведінки, виконання функцій певної посадової особи;
- кейс-технологією – заснована на використанні наборів (кейсів) тестових, аудіо-візуальних та мультимедійних навчально-методичних матеріалів для їх самостійного

вивчення слухачами, за умови організації регулярних консультацій у викладачів дистанційним методом.

На нашу думку, основним позитивним елементом електронного навчання є те, що витрачені зусилля приносять значну користь для роботи, додають нових знань і навиків в опануванні проблемних питань.

Результативність державної освітньої політики у сфері професійної підготовки управлінського персоналу органів публічної влади може бути досягнута за умови відповідності професійної підготовки та післядипломної освіти вимогам суспільства, а саме:

- освіта без кордонів, що ґрунтується на інформаційно-комп'ютерних технологіях;
- освіта за креативними моделями навчання та індивідуальними освітніми технологіями;
- освіта, що розвивається на основі фундаментальних знань.

Отже, для входження України до Європейського простору та поліпшення професіоналізації управлінського персоналу органів публічної влади необхідне забезпечення випереджувачого спрямування змісту навчання, використання електронного навчання з урахуванням перспектив розвитку держави, вдосконалення завдань і функцій її органів. Для забезпечення цього процесу треба провести регіональні дослідження системи професійної підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування на основі систематичного аналізу знань, умінь та навиків, необхідних для виконання службовцями своїх професійних завдань у сучасних умовах та в майбутньому.

Література

1. Хмелевський Р. Освіта державних службовців в інформаційному суспільстві: на шляху від комп'ютерної грамотності до безперервної освіти [Електронний ресурс] / Р. Хмелевський. — Режим доступу : www.academy.gov.ua/ej/ej9/doc_pdf/Hmelevsky_RN.pdf.
2. Про Національну доктрину розвитку освіти [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 327/2002 від 17.04.2002 р. — Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002.
3. Хмелевський Р. М. Концептуальні засади активізації навчально-пізнавальної діяльності в підготовці кваліфікованих кадрів державної служби засобами комп'ютерних технологій / Р. М. Хмелевський // Актуальні проблеми державного управління [Текст]. — Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2007. — Вип. 2 (28). — С. 249—253.
4. Хмелевський Р. Освіта державних службовців в інформаційному суспільстві...
5. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 928 від 31.07.2001 р. — Режим доступу : www.portal.rada.gov.ua.
6. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України // Відомості Верховної Ради України [Текст]. — 2007. — № 12. — Ст. 102.
7. Там само. — Ст. 102.
8. Хмелевський Р. М. Шляхи підвищення якості професійної підготовки фахівців державної служби методами активного пізнання / Р. М. Хмелевський // Сучасні тенденції

розвитку вищої освіти, трансформація навчального процесу у технологію навчання [Текст] : матер. наук.-метод. конф. — К. : Вид-во ДУІКТ, 2008. — С. 385—388.

9. Про затвердження Програми розвитку державної служби на 2005 — 2010 роки : Постанова Кабінету Міністрів України № 746 від 08.06.2004 р. // Офіційний вісник України [Текст]. — 2004. — № 23. — Ст. 1554.

10. Журавльов А. Оптимізація та розвиток інфраструктури підготовки, консультування та підвищення кваліфікації державних службовців за рахунок використання сучасних підходів “хмарних” технологій [Електронний ресурс] / А. Журавльов. — Режим доступу : www.nbu.gov.ua/e-journals/dutp/2010_1/txts/10zavpht.pdf.

11. Спільнота практиків: інновації в місцевому самоврядуванні (на прикладі організації дистанційного навчання посадових осіб місцевого самоврядування у рамках Всеукраїнського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування) [Текст] : навч. посіб. / за заг. ред. О. Рафальського, С. Малікова. — К. : Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні ; Швейцарсько-український проект “Підтримка децентралізації в Україні” DESPRO, 2012. — 152 с.

12. Там само. — 152 с.

**V. Harasym,
H. Dzyana**

E-LEARNING IN PROFESSIONAL TRAINING OF MANAGERIAL PERSONNEL OF PUBLIC AUTHORITIES BODIES

The main directions of information technologies and automated systems and complexes application in teaching process are defined. The necessity of mastering new information technologies with the purpose of its further application in professional activity, the encouragement of creativity in academic and research activities is grounded. E-learning in the field of training managerial personnel for public authority bodies is proved to be aimed at the development of intellectual skills and the abilities make managerial decisions.

Key words: national education policy, professional training, managerial personnel of public authorities, e-learning, IT education, distance learning.